

**Texten är automatiskt genererad. Vi har i nuläget endast
möjlighet att erbjuda transkriberingar i obearbetad form**

Men då måste det finnas modiga tjänstepersoner, men också modiga politiker och administrationer som säger att ja, men låt oss testa det. Så plötsligt blir jude här kommungränserna just gränser för det vardagliga arbetet som väldigt många människor lever över. Och kors. Man kan tolka kommunallagen på olika sätt och nu har vi tolkar den så här. Då får vi se om någon annan säger någonting annat. Vilket det aldrig händer såklart.

Vad händer när närmaste skola eller vårdcentral ligger i en annan kommun, eller till och med i ett annat land? I det här avsnittet av podden så utforskar vi vardagen i gränsbygder där service, regler och sunt förnuft ibland krokar.

Hur påverkar det livet för människor som bor där och hur kan vi planera Smartare för att hela Sverige ska fungera och leva.

Jag heter Hélene Almqvist och med mig för att dela sina perspektiv och kreativa lösningar är. Nils Björling och jag är universitetslektor i stadsbyggnad på Chalmers arkitektur och samhällsbyggnadsteknik i Göteborg.

Jenny Engström och jag är verksamhetsledare på Råek i Gunnarsbyn, en ekonomisk förening i Bodens kommun. Och. Elisabeth Svensson Agerbjer. Jag är landsbygdssamordnare i Varbergs kommun. Välkomna alla tre! Tack! Tack så mycket! Nils. Vad faller egentligen inom begreppet gränsbygder? Det är ju inte en lätt fråga att svara på, men jag tänker att den en självklar gränsbygd för det här poddavsnittet är ju människor som lever nära en kommungräns. Att man lever sitt vardagsliv i flera kommuner eller i flera regioner eller flera länder. Elisabeth, Du sitter med i Landsbygdsnätverkets analysgrupp Stärkt landsbygdsperspektiv som har tittat närmare på frågan om gränsbygder i landsbygd. Kan du ge något exempel på ett konkret fall där gränsbegränsningarna så att säga har lagt krokben för lösningar som skulle ha varit bättre för

invånarna? Troligen. Ett praktiskt exempel skulle kunna vara en skola som ligger på andra sidan gränsen än där man själv bor, vilket gör att man kanske behöver åka mycket längre skolskjuts än vad man annars hade behövt göra om man hade kunnat välja den skolan. Det finns även problem där vi ser att kollektivtrafiken inte går över gränsen. Så även om jag har en livsmedelsaffär väldigt nära mig så har jag inte möjlighet att ta mig dit för att bussen stannar vid den gräns som är den regionala eller kommunala gränsen. Jennie. Jenny. Föreningen Råek i Gunnarsbyn tar i nära samarbete med Bodens kommun fram förslag och lösningar på hur Råneå Älvdalsbygden kan förbättras på olika sätt. Vilka vardagsutmaningar är det som fått er att överhuvudtaget dra igång det arbetet? Ja, men det är ju mycket så på landsbygden att man jobbar med överlevnad. Men för oss är det också att jobba med utveckling, att vi själva kan påverka det vi verkar, lever och bor. Och vi lever ju på gränsen mellan Luleå kommun och Bodens kommun. Men i det vardagliga livet, vi som bor här,

vi verkar i båda kommunerna för det är nära. Så det är väl det här att vara med och driva sin egen utveckling. Där arbetet startade för åk för flera år sedan. Nils. Många av Sveriges 290 kommuner har ju stora utmaningar kopplade till en liten och ofta minskande befolkning och stora geografiska avstånd. Och förstår jag det rätt att er forskargrupp. Samarbete på Chalmers handlar bland annat om hur kommunerna kan hantera de här utmaningarna som orsakas av en ojämn geografisk utveckling. Ja, det är riktigt. Vårt forskningsområde heter lokala regionala omvandlingar och namnet syftar också till att just utmana de här förutsättningarna att genom att inte prata om det kommunala, regionala eller det urbana och det regionala, utan snarare peka på det lokala och regionala, så menar vi att vi behöver kunna sätta alla olika platser i centrum av sitt eget omland när vi studerar dem och ska försöka förstå dem, för att just förstå hur olika administrativ gränser spelar in för respektive plats. Möjligheter att utvecklas över tid.

Jag tycker det var en bra bild där du som placerar varje plats i någon slags mittpunkt. Är det något jag såg framför mig? Vad hette de där som man hade på skolan? När man sätter en punkt i mitten. Och sen är det nog armar som man drar runt en cirkel. Vad heter såna där? En passare? Passare? Tack för det. Yes. Alltså är det det som är idealet som man skulle vilja nå? Om man har en kommun och sen

sätter en punkt i mitten och så drar man så där en cirkeloch så får de som är närmast mitten i den därde få nyttja de serviserna, eller hur? Det är ju ett synsätt.Och jag tänker nog här också att man måste se att det där passar en.Kanske inte nödvändigtvis är en och samma radie,utan den kanske också behöver justeras. Jag brukar ofta tänkaatt våra svenska kommuner, 290 stycken, de etablerar sig i en tidnär vi har i storleksordningen 200 lokala arbetsmarknadsregioner.Så vid den tiden vi etablerar kommunerna så är det ganska mycket i relationtill vad som är människornas vardagsliv så att säga.Men i dagsläget har vi ju ungefär 70 arbetsmarknadsregioner,så plötsligt blir ju de här kommungränserna just gränserför det vardagliga arbetet som väldigt många människor lever över.Och kors. Och vad som då etableras som centrum och periferier trorjag är viktigt att man har med sig, både i det kommunala arbetetmen också i det regionala och i det statliga arbetet med planeringoch samhällsutveckling. Elisabeth Vad säger duom den här passare liknelsen? Jo, men jag tycker den är jätteintressantoch jag håller med Nilsson om att den behöver vara olika storoch kanske inte. När vi tänker oss som passar ossså kanske vi tänker oss en viss exakt form på den,och där kan vi också se att det hindrar utveckling.När man när man planerar utifrån att allt växer inifrån och ut,utifrån den här passagen kanske. Och att vi kanske mer och merbehöver se efter flöden. De människor liksom människornas flödenoch se vart, vart går de och hur behöver vi då anpassa utvecklingenutefter de naturliga flöden som finns nu? Hur tänker du om det här?Ja, men vi som vi som bor på landsbygden, vi ser ju inte den där gränsen.Och jag tänker jag blir fascinerad när vi pratar om den där passaren.Ja, men precis så upplever jag. Tänk om det hade kunnat vara så.Vi i Gunnarsby området är tillhör Bodens kommun.Vi lever ju på gränsen mellan Luleå kommun och Bodens kommun.Det är 13 kilometer till gränsen till Luleå kommun och området,till exempel inom LSS området där. Där har de ingen skolautan då är de ju hänvisade till Rone som är deras närmsta skolasom är 25 kilometer och 2,5 mil. Men det finns ju barn och vårdnadshavaresom vill gå på en närmare skola som då finns i Gunnarsbyn.Så om vi hade kunna kunna sudda ut den där kommungränsenså att de som bor i området faktiskt kan välja den kommunala skolansom finns i Gunnarsbyområdet. Så för nu ett år sedanbestämde sig Råå Ekvide som ekonomisk föreningatt nu ska vi testa. Vi vet att det finns

barns om vill gå på Älvskolan och vårdnadshavare som vill välja det alternativet. Så vi köpte in en minibuss och erbjuder våra medlemmar. Då blir vårdnadshavarnas medlemmar i vår ekonomiska förening. Också anordnar vi smarta lokala transportlösningar. Det är alltså inte en skolskjuts regelrätt på det sättet. Men vi erbjuder de vårdnadshavare och vi har 05:05 barn som åker från området till den här fantastiska byskolan i Gunnarsbyn. Och det är klart att nu, nu är det fem barn mer i Gunnarsbyn och det betyder mycket för en byskola. Så därav sudda ut den där gränsen. Jag lägger till en sak här. Jag tycker också att det är spännande att se hur de ekonomiska föreningarna på något sätt bygger en bro över de administrativa gränserna. Vi ser även det i. Vi har ett exempel som analysgruppen har kollat på i övre bygden, där man har fått uppdrag från både Kalix och Övertorneå för att hantera deras hemtjänst till exempel. Där har då kommunerna inte valt att samarbeta kring hemtjänsten. Det hade ju varit ett alternativ, men istället så väljer man att den ekonomiska föreningen kan utföra hemtjänst på båda platserna, vilket också blir mer ekonomiskt. Men vem är det som pytsar in pengar i den där ekonomiska föreningen som kan göra det här? Då är det. I de avtalen så är det ju kommunerna som pytsar inför att istället för att de kommunerna gör eller genomför uppdraget med hemtjänsten på den platsen, så ger de möjlighet för den ekonomiska föreningen att göra det istället. Båda kommunernas stoppar in lite. Precis det jag tänker är spännande här är ju att det då därmed inte blir en relation mellan kommunen och enskilda invånare, utan det blir ju en relation mellan kommunen och ett organiserat lokalsamhälle. Och det tror jag också är väldigt stor betydelse i vilka lösningar man kan börja tänka kring. Så jag vill också verkligen lyfta fram här exemplen som ni ser här som tydliga exempel på att det krävs också någon form av lokal organisering för att de här exemplen ska vara möjligt. Och det bygger ju också på att både så att säga underifrån perspektiv, men att det också finns en kommun som är villig att möta den lokala organiseringen med, som i ert fall, en resurssättning, så att den gemensamma samhällsbyggnadsnivån här, om man skulle kunna prata om den på det sättet. Där är det just den lokala organiseringen som är en väldigt viktig nyckel för att det här ska vara möjligt, och att man därmed frångår en väldigt traditionell relation mellan kommunen och individen, och istället upprättar en relation mellan kommunen och ett organiserat lokalsamhälle. Ja, för

det blir det kan ju inte bli. Egentligen tänker jag så där. Det blir inte så mycket dyrare för dem, för då måste kommunen. De måste ju ändå betala för de som bor inom sitt eget kommunområde. Och om de vardera kommun måste det som de då alla istället ge de där pengarna till en ekonomisk förening. Det är samma mängd pengar som de spenderar. Eller ett annat exempel. På tal om att det blir inte dyrare för en kommun. Så för några år sedan så hade man de här matportionerna som ska ut till de biståndsbedömda kunderna på landsbygden. De lagades inne i centrala boden och så kördes de ut fem dagar i veckan till Gunnarsbyn. Vi har ju som sagt var fyra mil till centralorten Boden, så ni fattar. Det var ganska många mil i bil. De där matportionerna åkte.

Så det blev ju ganska dyrt för kommunen. Tills vi upptäckte att det är så här det går till. Men upplysa igen till kommunen. Men alltså, det här ser ut så här. Hur är det möjligt? Kan vi göra det i bygden istället? Och så nu är det möjligt. Så nu lagas den maten på den kommunala skolan, alltså skolan i byn. Och så har vi uppdraget att leverera de här matportionerna istället. Och då handlar det om att vi levererar dem ett par kilometer till. Och brukarna och kunderna. Att minska kostnader för kommunen.

Sen tycker jag också att man kan säga att det finns ju kommuner som faktiskt ser invånarnas behov, utan att det finns en lokal, oengagerad rörelse. Även om jag verkligen tycker det är helt fantastiskt när det finns, så kan jag också tycka att kommuner får ju motioner från sina valda ledamöter i kommunfullmäktige. Det drivs ju mycket lokalpolitik även i en kommun, och där tror jag ibland att det blir ett starkare påtryckning när man organiserar sig. Och det är ju jättebra. Men jag ser ju också goda exempel när det finns personer i en kommun som bara ser ett behov och ser att det här skulle vi faktiskt kunna lösa om vi samarbetar och tar den kontakten med sina kollegor på grannkommunen. Och där tror jag att vi behöver hitta sätt att uppmuntra det, och också, kanske med hjälp av lagstiftning eller på annat sätt se att det kan finnas värden i det typen av engagemang eller eller möjlighet. Så jag tror också att det är invånare på platsen runt om i kommunerna som också pratar med kommunen och säger att här vore det konstigt att inte mina barn kan åka till den här skolan. Men då måste det finnas modiga tjänstepersoner, men också modiga politiker och administrationer som säger att ja, men låt oss

testa det, även om det inte ligger i kommun lagens liksom. Det kanske inte ligger helt inom kommunallagen, så ser vi ändå att här finns ett värde som skapas och det. Ibland tror jag kommunallagen eller kommunallagen används på ett sätt som som den inte var tänkt. Jag tror inte att den är tänkt att förhindra saker som är bra för invånarna. Men när man då pratar om stora hinder, vilka stora hinder det finns att komma över för att det inte ska vara så krångligt att samarbeta över rådande administrativa kommungränser, är det ett av hindren att det inte finns personer, tjänstemän som du säger som Jaha, men det här så här kanske vi kan göra faktiskt. De flesta tjänstepersoner jobbar ju för att det ska bli bra för invånarna. Eller det vet jag att. Men ibland så krävs det ju prioriteringar i en kommun och då utgår man ofta från kommunallagen och sätter de gränserna där.

Nils, Vad skulle du säga? Hur planeringsperspektivet har det största hindren som behöver komma över för samarbeten över kommungränser. Men jag tänker att det i grunden är kunskap på kommunal nivå om de lokala förutsättningarna. Och där tror jag att det i många kommuner ändå finns en problematik kring att tjänstepersonerna i stor utsträckning verkar och bor i kommunens tätort, och därmed finns det begränsad kunskap om om gränslandet. Om vi säger så. Jag tänker som du, säger Elisabeth, att tjänstepersoner vill verkligen jobba på det bästa sättet för kommunens invånare. Men det blir svårt när man inte har tillgång till, liksom erfarenheter från vardagslivet i de här gränsbygderna. Då Jenny tänker jag att är ett exempel på en tjänsteperson som också arbetar i gränslandet och därmed har direkta kanaler att föra den här typen av kunskap upp och ner i systemet. Det håller jag verkligen med om. Och jag tycker att Jenny, det exemplet som ni har med Boden där man har också människor som arbetar med till exempel näringslivsutveckling på olika platser i kommunen. Det skapar ju också den närheten till invånarna. Så det är jätteviktigt. Ja, för det blir ju nära. För företagen alltså. De vet ju vilka vi är. Vi bor i bygden, vi rör oss i bygden på ett helt annat sätt än om näringslivsutvecklarna sitter på kommunhuset. Och så åker de ut till Gunnarsby området, kanske en gång i månaden, om vi hade tur och så vidare. Så det här är ju någonting helt annat. Men jag måste också reflektera till vår förra kommunchef. Mats har slutat

nu, men han bor ju inne i centrala Boden och han sa många gånger till mig att man kan tolka kommunlagen på olika sätt, och nu har vi tolkat den så här. Då får vi se om någon annansäger någonting annat. Vilket det aldrig händer såklart. Men det han också brukar säga, till och med att jag vet inte hur det är att verka och leva och bo i Gunnarsbyn eller i Haradseller i byn på landsbygden. Men jag lyssnar på det du säger, så jag tror dig. Det är så här det ska vara för er. Just det här att man har någon som lyssnar. Elisabeth Vilka regler stöter du oftast på som bromsar ett sånt här till exempel? Samarbete över gränser. Det är ju till viss del kommunallagensom sätter gränsen för vad en kommun får göra. Och där står det ju att kommunen har ansvar för sina egna invånare inom den kommunala gränsen,

och det gör det svårt för kommunen att titta utanför sin kommunala gräns. Och jag vet att det finns andra lagar som också gör det möjligt för kommuner att samarbeta som skulle kunna utnyttjas mycket mer, men som inte gör det idag och idag. När kommuner samarbetar så kanske man mer samarbetar kring det administrativa. Men jag upplever att samarbeten inte så ofta handlar om service för de invånarna man har i sin kommun, och det skulle jag väl mer se.

Varför gör det inte det? Jag tror att det har med pengar att göra och att det behöver lyftas politiskt. Och då behöver man både ha två kommuner som ser möjligheten med att samarbeta tillsammans. Där ser vi också exempel på när kommunen gör det, vilket är jättepositivt. Till exempel så ser vi att Region tio är ett sådant samarbete, där flera kommuner i norra Sverige går tillsammans för att samarbeta kring vissa funktioner inom kommunen, till exempel samhällsplanering. Men vi tror i analysgruppen att det här skulle kunna. Att det verkligen finns en stark potential i samarbetet med andra kommuner och att det skulle kunna öka servicen och även attraktiviteten på landsbygden om fler kommuner skulle samarbeta kring kanske hemtjänst skolskjutsar. Det skulle kunna vara avfallshantering. Jag fyller på. Här. Ja, precis. Hade just tänkt fråga dig. För jag tänker att det här också. Dels har du ju som du säger Elisabeth, med pengar att göra, men jag tror också det har med tid och kanske i något avseende också vad man ser som sin egen arbetsuppgift. Och här har jag intresserat mig för hur man kan föra den här typen av lokal kunskap om det lokala upp till både en kommunal, men kanske också

mellan kommunal och regional nivå, så att man får syn på de här både utmaningarna men också möjligheterna med samarbeten på en politisk nivå som har mandat att också ändra på Gränsdragningarna, för det tror jag ofta är ett problem, att man har väldigt god kännedom om de här utmaningarna, men också möjligheterna till nya samarbeten på lokal nivå. Men vi saknar i många fall kanalerna eller tydliga vägar för den här kunskapen att färdas uppåt i planeringssystemet. Och det tycker jag är en viktig fråga att fundera på framåt. Och där kanske man inte kan lägga ansvaret på den enskilda tjänstepersonen eller de som bor och verkar på lokal nivå, utan det måste lyftas till till lite mer övergripande nivå där man kan börja diskutera kommunalförbund eller delregionala samarbeten. Jenny. Hur jobbar ni för att föra lokal kunskap upp till en högre, om man nu ska kalla det det. Politisk nivå?

Ja, men vi jobbar ju väldigt nära samarbete med Bodens kommun och framför allt med kommunledningen, så det är ju att föra fram det,

Att beskriva för dem, men också bjuda ut dem till oss. Att vi arrangerar hade vi i fredags företagsfrukost ute hos oss, där kommunledningen och tjänstepersoner kom med politiker, men också få möta företagarna ute hos oss i den vardagen. De får en annan förståelse också om de kommer ut till oss och får vara en del av det som händer och sker.

Men absolut att vi att vi får vara med på de här samtalsytorna på kommunen, det är jätteviktigt, för det är på det sättet som vi kan liksom vara med och påverka, och att de i sin tur kan påverka det i fler steg. Ni har flera gånger nämnt kommunallagens som en form av hinder. Den säger ju att en kommun eller region. Om jag förstått det rätt så är den det endast får bedriva verksamhet som är knuten till det egna geografiska området och vara till nytta för dess invånare. Men så pratar vi om tolkning nu. Så att man kan. Jag tänker att ett samarbete mellan kommuner. Det är väl till nytta för invånarna. Så då kan man ju fråga sig vad är problemet egentligen för ett samarbete? Jag tänker att man också måste kunna vända på den skrivningen lite grann och säga att därmed följer ju också ett ansvar för kommunen att se till just hela kommunens utveckling, och det tror jag också är en viktig liksom. Det är någonting viktigt att hålla koll på

relationen mellan kommunen och lokalsamhället. Det handlar ju också om att kommunen fortfarande måste ha ett ansvar och inte kan lämpa över vilka arbetsuppgifter som helst på ett lokalsamhälle, utan där måste man ju också se till vilken aktör som har resurser och ansvar att genomföra här olika uppdragen för en bättre utveckling. Och det var så bra det senaste vi gjorde 2022 när man gjorde om servicesavtalet. Vad är det? Så servicepunkter här till exempel i Bodens kommun där jag jobbar på Råek, en av de tre servicepunkter som finns i Bodens kommun. Det är här som det ska finnas service. Vi är bemannade 9 till 3 måndag till fredag. Här ska medborgarna kunna komma och få samma, i stort sett samma medborgarservice som finns på stadshuset inne i stan. Så nu är det ett samarbetsavtal med Bodens kommun som vi tre servicepunkter, alltså ekonomiska föreningar, gjorde som helt är kopplat till kommunens strategiska plan. Alltså, det är inte ett avtal där bara vi ska leverera en massa saker till kommunen, utan det är ett samarbetsavtal som är direkt kopplat till den strategiska planen.

Så det där är också jätteviktigt, precis som ni säger att så att inte kommunen bara lämpar över. Ja, jag tycker det är jätteviktigt att kommunen får inte fransäga sig sitt ansvar, även om vi har ekonomiska föreningar som tar ett jätteansvar och vill ta det ansvaret. Och det är fantastiskt. Men här behöver kommunerna också gå in mycket tydligare och se hur kan vi arbeta för det bästa för våra invånare?

Så intressant att höra allihop! Så jag säger tack till Jennie Engström, Nils Björling och Elisabeth Svensson Agerbjör för att ni ville vara med. Tusen tack! Ha det så fint! Hej hej hej hej då!

Podden Landet görs av Landsbygdsnätverket och om du blir nyfiken på att få höra om fler goda exempel så kan du gå in på vår hemsida och söka på gränsbygder. Här är det slut för idag. Producent är Ingrid Whitlock. Jag heter Héléne Almqvist och säger stort tack till er som lyssnat.